Täysistunto

Torstai 19.11.2026 klo 16.00

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta
Hallituksen esitys HE 289/2026 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Jussi Halla-aho: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Keskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Jos puhujalistaa ei tässä ajassa ehditä käydä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Pääministeri Orpo, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.03 **Pääministeri Petteri Orpo** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Hallitus on valmistellut esityksen koskien hallitusohjelmaneuvotteluiden ministeriöiden asiakirjojen julkisuutta hallitusohjelmaneuvottelujen aikana. Tässä esityksessä on otettu huomioon Oikeuskanslerinviraston ja lausuntokierroksen palaute. Esityksessä ehdotetaan valtioneuvostolain muuttamista siten, että ministeriöiden hallussa olevien tiettyjen hallitusneuvotteluasiakirjojen osalta säädettäisiin rajatusta poikkeuksesta julkisuuslain mukaisista asiakirjojen julkiseksi tulemisen ajankohtaa koskevista yleissäännöksistä.

Kuten me kaikki tiedämme, hallitusneuvotteluihin kohdistuu merkittävää julkista mielenkiintoa. Kuitenkin neuvottelujen käyminen edellyttää sitä, että neuvottelijoilla on mahdollisuus keskustella eri kysymyksistä ilman, että tieto neuvottelujen kulusta tai siellä käsiteltävistä asioista välittyy välittömästi neuvottelujen ulkopuolelle viranomaisten asiakirjojen julkisuuden perusteella. Ministeriöt ovat vakiintuneesti antaneet hallitusneuvottelijoille laajaa ja monipuolista tiedollista tukea. Tiedoista voi käydä ilmi myös poliittisesti herkkien neuvotteluiden yksityiskohtia.

Hallitusneuvottelut ovat eduskuntaryhmien poliittinen prosessi, mihin itsessään ei sovelleta julkisuuslakia. Neuvottelujen yhteydessä muodostuu kuitenkin julkisuuslain mukaisia viranomaisten asiakirjoja, kun laissa tarkoitetut viranomaiset, kuten ministeriöt, tukevat neuvotteluja tuottamalla niihin asiakirjoja. Julkisuuslain säännösten nojalla on siten mahdollista saada tietoja neuvotteluiden sisällöstä siltä osin kuin kyse on viranomaisten laatimista asiakirjoista.

Viime vuosina hallintotuomioistuimet ovat oikeuskäytännössään ottaneet kantaa julkisuuslain tulkintaan ministeriöiden hallussa olevien hallitusneuvotteluasiakirjojen julkiseksi tulemisen ajankohdan osalta. Ne ovat katsoneet, että asiakirjat tulevat julkisiksi heti, kun ne on luovutettu hallitusneuvottelijoille. Siltä osin kuin ministeriöt tukevat neuvotteluja tuottamalla niitä varten tietopohjaa, asian jättäminen nykysääntelyn varaan merkitsisi ris-

kiä siitä, että neuvotteluraha häiriintyisi. Kun ministeriöt jatkossa soveltaisivat hallintotuomioistuinten tulkintoja, julki voisi tulla myös tietoja, joiden julkitulo kesken neuvottelujen voisi vaikeuttaa kompromissien löytämistä ja lopputulokseen pääsemistä. Jotta myös tulevien hallitusneuvottelujen yhteydessä voitaisiin taata asianmukainen neuvotteluraha, myöhennettäisiin ehdotetuilla säännöksillä rajatusti ministeriöiden hallussa olevien tiettyjen hallitusneuvotteluasiakirjojen julkiseksi tulemisen ajankohtaa. Näin voitaisiin osaltaan varmistaa edellytyksiä valtioneuvoston muodostamiselle perustuslaissa säädetyssä menettelyssä. Tällä tavoin neuvotteluissa voitaisiin myös hyödyntää ministeriöiden tuottamaa tietoa tarkoituksenmukaisimmalla tavalla ja riittävässä laajuudessa.

Koska hallitusneuvotteluihin kohdistuu huomattava julkinen mielenkiinto, ehdotuksella on merkitystä myös hallitusneuvotteluissa käytävän julkisen keskustelun kannalta. Esityksessä onkin arvioitu sen vaikutuksia julkisuusperiaatteen toteutumiseen. Julkisuusperiaatteeseen kohdistuvien vaikutusten minimoimiseksi julkisuuden rajoitus on pyritty rajaamaan täsmällisesti ja tarkasti vain siihen, mikä on hallitusneuvottelujen neuvotteluraauhan turvaamisen kannalta välttämätöntä. Päätöksen tekevät virkamiehet, eivät poliitikot. Asiakirjat tulisivat julkisuusperiaatteen piiriin viimeistään, kun valtioneuvosto on antanut hallitusohjelman tiedonantona eduskunnalle.

Arvoisa puhemies! Esityksellä ei ole tarkoitus säännellä tarkemmin valtioneuvoston tai hallitusohjelman muodostamiseen liittyvää menettelyä. Tarkoituksena on säätää ministeriöiden hallussa olevien tiettyjen hallitusneuvotteluasiakirjojen julkiseksi tulemisen ajankohdasta julkisuuslaissa säädettyä tarkemmin, jotta ministeriöiden osallistuminen hallitusneuvotteluihin ei vaikuttaisi niissä tarvittavaan neuvotteluraauhaan.

Oikeuskanslerinvirasto on tarkastanut lain ja antanut sen edetä eduskuntaan. Lain olisi tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian keväällä 27, jotta sitä olisi mahdollista soveltaa seuraavien hallitusneuvottelujen aikana. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia, pääministeri. — Edustaja Vuornos, olkaa hyvä.

17.08 **Henrik Vuornos kok:** Arvoisa puhemies! Haluan kiittää pääministeriä tämän hallituksen esityksen tuomisesta eduskuntaan. Tämä on palvelus kaikille tuleville hallitusta muodostaville puolueille.

Laki asiakirjojen julkisuudesta on tarpeellinen ja osa avointa demokratiaa, mutta sen täytyy toimia myös tarkoituksenmukaisesti. On kaikkien suomalaisten ja Suomen etu, että hallitusta muodostettaessa voidaan neuvotella myös vaikeista ja sensitiivisistä asioista, joiden käsittely julkisuudessa ei varmasti ainakaan helpota neuvottelutilannetta. Mikäli tämä tilanne jatkuisi tällaisena, että nämä asiakirjat olisivat julkisia, niin se helposti johtaisi siihen, että ministeriöiden asiantuntemusta ei enää neuvotteluissa käytettäisi, vaan asiantuntemus haettaisiin muualta yhteiskunnasta. Se olisi huono juttu, koska ministeriöissä meillä on paljon tärkeätä ja hyvää osaamista, jota kannattaa kaikkien tuleviin hallitusneuvotteluihin osallistuvien hyödyntää.

Eli kiitos hyvästä esityksestä. Tämä varmasti parantaa tulevia hallitusohjelmia.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Heinonen, olkaa hyvä.

17.09 **Timo Heinonen kok:** Arvoisa herra puhemies! Julkisuuslain muutos tältä osin on kyllä tervetullut. Itse ajattelen, että avoimuus on tärkeää, ja tiedän, että tässä salissa kaikki

ajattelevat niin, että asioiden valmiiksi tultua on tärkeää, että voidaan arvioida niitä läpinäkyvästi. Mutta tämä hallitusneuvotteluiden tilanne on poikkeuksellinen, ja se on kohtuullisen lyhyt ja tiukka aikajakso. Itse näen niin, että on tärkeää, että niissä neuvotteluissa olisi aina paras mahdollinen tieto käytettävissä, myös ministeriöiden erittäin laaja asiaosaaminen, mitä niissä käytetään yleisesti. Nämä tapahtumat, mitä aiemmin on ollut, ovat joskus johtaneet sitten siihen, että kaikkea tietoa ei ole ehkä pyydetty ja tietoa on pyydetty jostain toisaalta, ja se ei ole ollut välttämättä hyväksi.

Vaihtoehtoja pitää voida arvioida, että toteutetaanko vaihtoehto A vai B vai liekö C vai jätetäänkö kokonaan asia hallitusohjelmaan kirjaamatta. Ne ovat arviointeja, joita pitää voida tehdä avoimesti luottamuksen ilmapiirissä, puntaroida ja arvioida kaikkia esityksiä mahdollisimman hyvin.

Pidän myös erittäin tärkeänä sitä, että nämä kaikki materiaalit tulevat julkisiksi siinä vaiheessa, kun hallitusohjelma on valmis ja se eduskunnalle esitellään. Eli siinä mielessä tämä julkisuuslaki sitten toteutuu.

Tämä hallitusneuvottelutilanne on tietysti sellainen, että on hyvä, että siellä on kaikki paras mahdollinen tieto joka paikasta käytettävissä, ja siksi itse koen, että tämä on tervetullut uudistus.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lohi, olkaa hyvä.

17.11 **Markus Lohi kesk:** Arvoisa puhemies! Suomessa laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta lähtee siitä lähtökohdasta, että kaikki viranomaisten asiakirjat ja tiedot ovat lähtökohtaisesti julkisia, [Timo Heinonen: Näin on!] ja näin tietenkin tuleekin olla. Mutta sitten meillä on olemassa tietenkin lailla säädettyjä tiettyjä poikkeuksia, niin kuin me tiedämme, turvallisuusperusteilla esimerkiksi, ja nyt tässä on sitten yksi poikkeus, jonka pääministeri esittelypuheenvuorossaan hyvin avasi. Sanoisin jopa, että aivan erinomaisesti ja aukottomasti perusteli, miksi tämä on järkevä ja tarpeellinen laki. Tätä on hyvin helppo tukea, ja kun keskustakin suuren vaalivoiton jälkeen on sitten hallitusneuvotteluissa seuraavien vaalien jälkeen, niin näemme, että tämä on myös meille tärkeää, että me voimme siellä sitten saada mahdollisimman hyvän hallitusohjelman isänmaan näkökulmasta.

Nostan tässä — käytän siis tilaisuutta hyväksi — esille yhden asian, jota kannattaisi myös kyllä valmistella ja miettiä. Nimittäin toisin kuin Ruotsissa meillä Suomessa ministeriöjärjestelmä on hyvin siiloutunut ja on itsenäiset ministeriöt, ja se jonkin verran hankaloittaa asioiden valmistelua ja etenemistä silloin, kun on kyse laajoista ilmiöistä, jotka koskettavat useaa ministeriötä. Ajattelenpa vaikka matkailun edistämistä, joka lähtökohtaisesti kuuluu TEMille, mutta siihen liittyviä ilmiöitä kuuluu ympäristöministeriön puoleen, kun asumisesta puhutaan, tai sitten kuuluu vaikkapa oikeusministeriön puoleen ja niin edelleen. Minusta meillä kannattaisi nyt lähteä yhdessä miettimään sitä, olisiko meilläkin järkevää miettiä, että olisi juridisesti yksi valtioneuvosto, niin kuin Ruotsissa. Se saattaisi olla viisasta tulevaisuudessa ihan johtamisenkin näkökulmasta ja sen, että me voitaisiin hallitusohjelmassa sopia tietyistä teemallisista vastuista. Sanon sen vaikka niin, että Suomi tarvitsisi nytten esimerkiksi kasvu- ja kilpailukykyministerin, joka huolehtisi siitä, että meidän kärkialat ovat kilpailukykyisiä ja Suomi saadaan kasvuun.

Näillä vähän laajennetuillakin näkökulmilla kiitän tätä esitystä ja pidän tätä erittäin hyvänä ja tarpeellisena.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

17.13 **Juha Hänninen kok:** Arvoisa puhemies! Tämä esitys koskee hallitusneuvotteluihin liittyvien asiakirjojen julkisuutta. Kyse ei ole julkisuusperiaatteen kumoamisesta eikä hallitusneuvottelujen salaamisesta. Esityksen selkeä tahtotila on turvata hallitusneuvottelut. Siksi siinä ehdotetaan asiakirjojen julkisuuteen tarkkarajaisuutta ja ajallisesti hyvin lyhyttä hetkeä koskevaa poikkeusta sellaisissa tilanteissa, joissa ministeriöt tuottavat hallitusneuvottelijoiden pyynnöstä erilaisia laskelmia, arvioita ja selvityksiä hallitusneuvottelujen tueksi. On välttämättömyys, että neuvotteluissa voidaan turvata työrauha.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen keskeinen tavoite on turvata neuvotteluraha. Hallitusneuvottelut ovat yksi suomalaisen parlamentarismin tärkeimmistä vaiheista. Sen olen itsekin oppinut, ja se, mikä lukee hallitusohjelmassa, pitää. Niiden onnistuminen edellyttää mahdollisuutta punnita erilaisia vaihtoehtoja, pyytää laskelmia ja arvioita sekä käydä vaikeitakin keskusteluja ilman, että jokainen valmisteluaikana laadittu luonnos tai keskeneräinen laskelma tulee välittömästi julkisen tarkastelun kohteeksi. Ensi keväänä tämä tulee korostumaan todennäköisesti vaikeiden neuvotteluiden edessä. Tässä esityksessä todetaan, että hallintotuomioistuinten viimeaikainen tulkintakäytäntö on luonut riskin sille, että ministeriöiden tuottama tausta-aineisto voisi häiritä hallitusneuvottelujen etenemistä ja vaikeuttaa neuvottelutuloksen saavuttamista. Tämä ei ole tahtotila, jota toivomme Suomeen. Siksi on kuitenkin tärkeää korostaa, että esityksessä poikkeus rajataan hyvin tarkasti. Se koskee vain tiettyjä ministeriöiden hallussa olevia hallitusneuvotteluihin liittyviä asiakirjoja vain neuvottelujen ajan ja vain silloin, jos asiakirjan välitön julkistaminen voisi aiheuttaa neuvotteluille vähäistä suurempaa haittaa. Lopulta kaikki asiakirjat tulevat julkisiksi viimeistään silloin, kun hallitusohjelma annetaan tiedonantona eduskunnalle. Näin neuvotteluihin saadaan turvattua työrauha vaikeiden päätösten keskellä.

Kukaan ei mielellään tee vaikeita päätöksiä, mutta tässä valtiontalouden tilanteessa meillä ei ole muitakaan vaihtoehtoja. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Pauli Kiuru, olkaa hyvä.

17.16 **Pauli Kiuru kok:** Arvoisa herra puhemies! Varmasti perusteltu esitys. Sitä on syytä viedä eteenpäin. Laajennan tätä keskustelua hieman siihen näkökulmaan, miten yhteiskunnan avoimuus, julkisuuslaki ja oikeusvaltioperiaate suhteessa sitten taas turvallisuuteen suhteutuvat. Kun ajat ovat sellaisia kuin ovat, avoimuuden suhteen täytyy olla, ehkä voisin sanoa pikkasen valitettavastikin, kriittisempi. Sen suhteen, kuinka paljon jaamme tietoa kriittisestä infrasta, on se sitten energiaa, tietoliikennekaapeleita, vesijohtoverkostoa ynnä muuta tällaista kriittistä infraa, pitää olla varovaisempi, pidättyväisempi. Näiden samojen asioiden ja ongelmien kanssa tietysti painitaan muidenkin eduskunnan käsittelyssä olevien lakiesitysten kanssa, esimerkiksi tiedustelulakien, joiden tavoitteena on toisaalta parantaa turvallisuutta, mutta toisaalta sitten mennään hyvin syvälle oikeusvaltioon, ihmisten yksityisyydensuojaan. Korostan kuitenkin turvallisuuden merkitystä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Haluaako pääministeri Orpo kommentoida käytyä keskustelua? — Kolme minuuttia, olkaa hyvä.

17.18 **Pääministeri Petteri Orpo:** Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti kiittää eduskuntaa ja ryhmiä hyvästä suhtautumisesta tähän lakiesitykseen. Todellakin pidän sitä hyvin tarpeellisena ja korostan sitä, minkä kaikki ymmärtävät: kyse on tulevista hallitusneuvotteluista ja niistä eteenpäin.

Hallitusneuvotteluissa on käytännön tilanteita, joissa asioita hallitusneuvotteluihin osallistuville puolueille ja ryhmille tulee eteen muidenkin puolueiden aloitteesta ja haetaan yhteistä linjaa. Silloin on hyvin tärkeää — tämän ihan käytännön kautta tiedän — pyytää ministeriöistä laskelmia, taustamuistioita esityksiin liittyviin kysymyksiin ja myöskin testata erilaisia ideoita. Ja jos nämä kaikki ovat välittömästi julkisuudessa, niin se voi todellakin vaikuttaa silloin kompromissien löytämiseen.

Kuitenkin tämä määrä, mitä asiakirjoja rajattaisiin, on hyvin rajallinen. Siitä tosiaan päättävät virkamiehet, eivät neuvottelevat poliitikot. Ja lopulta, kun hallitusneuvottelut on käyty, kaikki asiakirjat ovat julkisia. Pidän tätä erittäin tarpeellisena uudistuksena, jotta demokratia ja parlamentarismi voivat toimia ja jatkossakin maahan pystytään jouhevasti muodostamaan ja neuvottelemaan hallitus.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.